

Andi története

Andi életútja sok vonásában általánosnak tekinthető a mai családok helyzetének szemszögéből nézve, és kimondottan speciálisnak egy sajátos nevelési igényű kisgyerek iskolás- és kamaszkorának kérdéseiből. Általánosnak tekinthető továbbá a 90-es évek közepének intézményrendszere tekintetében is, amely megpróbálkozott – sokszor a szülővel viaskodva – sikerre vinni egy-egy tini elindítását az életbe.

■ HÚSZ ISKOLA HÁROM NAP ALATT

Andi a tanév közben érkezett iskolánkba, amikor egy vidéki bíróság – sok-sok éves pereskedés után – végre kimondta az édesanya gondviselői státusát.

A mama azonnal állást keresett, a több mint kétszáz kilométerre lévő fővárosban. Lakást bérelt, de az iskola keresése már nem ment olyan könnyen, mert Andi viselkedése disszociális tüneteket mutatott, mint később kiderült, ilyen volt már születésétől fogva.

A nyelveket beszélő édesanya elmondása szerint az volt a probléma, hogy az ő „különleges” gyermekét nem fejlesztették kellőképpen az óvodában. Az első intézménybe alig pár hetet járt, ott az volt a baj, hogy gyakran magára hagyták, ezt többször is tapasztalta. A második oviban durván bántak és beszéltek vele a csoporttársai, kék-zöld volt a gyerek teste, még látlet is készült róla. Végül egy magánóvodába került a kislány, kis létszámú csoportba.

Az anya szerint olyan színvonalasan sikerült felkészítenie az iskolára ennek az intézménynek Andit, hogy nem is igazán értette, miért kellett két szakemberhez (pszichológushoz, pszichiáterhez) is elvinnie a lányát.

Az általános iskolai alsó évfolyamokat ugyancsak több iskolában végezte Andi, akkor még a megyeszékhelyen vándorolva, egyikből a másikba. A bizonyítványa szerint legalább évente váltott tanulmányi helyszínt, és kapott ezzel együtt újabb és újabb osztálytársakat, tanítókat. Évekkel később – már nagylányként – úgy jellemezte ezt az időszakot Andi, mint „...a szüleim ordítózásának és az iskola pocskondiázásának” korszaka.

Így már ötödikes volt, amikor október végén megjelent intézményünkben a kislány. Kiderült, már akkor is az éves hiányzási keret felső határát súrolta, az édesanya előtte minden kiválasztott iskolába magával hurcolta, napokon keresztül. Néhány helyről azonnal eltanácsolták, mondván, nem tesz jót az anyuka a gyerekének, ha ilyen erősen „teljesítménycentrikus” intézménybe akarja íratni a leányát.

A mama minden esetben megkérdőjelezte a szakemberek véleményét, mondván ő ismeri a gyermekét, aki igenis méltó a jobb iskolára. Hetekkel később elárulta az édesanya, hogy körülbelül húsz(!) iskolát látogattak meg három nap alatt.

A szülő végül is a jól megközelíthető iskola és a helyben megszerezhető érettségi mellett döntött. Mindkettejüket megvieselte a költözés, a vendégeskedés a rokonoknál, a lakáskeresés-ügyintézés, az iskola keresése és persze az oktatásügy részéről feléjük áramló – sokszor hiábavalónak bizonyuló – jó szándékú jelzések Andi várható problémáit illetően.

Gyermekvédelmi felelősként én is támogattam a kislány felvételét, bár a leendő osztályfőnökök fenntartásai voltak, elsősorban a szülő eljárását illetően. Kollégám aggályai később beigazolódtak az évek során, ami a szülő elfogultságát, erősen kényeztető nevelési felfogását, önmagában is konfliktusos személyét illeti. Bízva a jó tanári gárdában, rábólintottunk a feladatra.

Az első napokban senkihez se szólt a gyermek, viszont hagyta magát sodortatni a többiek által. Már ezt is jó jelnek tartottam, részben már megismerve őt, mert én is tanítottam Andit egy készségi tárgyból.

Hamar megtaláltam vele a megfelelő hangot, a csak lányokból álló csoport is segítőkészen, elfogadóan fordult hozzá, ahogy ezt mindenkivel tettük eddig is.

Az interaktív óravezetés újszerű volt számára, kénytelen volt hangosan kommunikálni. A rendszeres órai visszajelzésekkel eleinte nagyon félt, de leginkább attól, mit szól majd a mamája. Bátorítottam a többi kollégát is a differenciált odafigyelésre a kislány esetében, valamint nagyfokú toleranciát, empátiát kértem a nyelvtanároktól, akik írásbeli munkáit megfelelőnek találták, de egy hangot sem hallottak tőle heteken át.

A negyedévente esedékes – novemberi – fogadóórán elsőként hozzám jött a mama. Tervezte velem a személyes találkozást, külön örült az invitálásomnak. Hangsúlyozta, érzi a személyes törődést és a türelmet a tanárok részéről, a gyermeke otthoni elbeszéléseiből ismeri az osztály tanulóinak többségét. Érződött a viselkedésén és a hangján is a megnyugvás a körülmények alakulása miatt, mert hosszú idő után végre egy kis rendezést látott az életükben.

A körülmények miatt természetesen fel kellett vetnem a gyermekpszichológusi vizsgálat szükségességét, hiszen a legtöbb órán még mindig nem szólalt meg a kislány. (Az osztályfőnökkel előzetesen egyeztetve arra jutottunk, hogy javasoljuk: a kislány beilleszkedési és tanulási zavarai miatt sürgősen forduljanak szakpszichológushoz.)

Meglepetésemre, a szülő váratlanul – száznyolcvan fokok fordulatot véve – azonnal hangot váltott, és a többi tanár véleményétől és a gyermeke akaratától tette függővé a döntését.

Nem kívántam győzködni, kezébe adtam az 1993. LXXIX., a közoktatásról szóló, valamint az 1997. XXXI., a gyermeki és szülői jogokról szóló törvény kötelességekről szóló, kimásolt passzusait.

A portás bácsi másnap elmesélte, kicsit zaklatott állapotban távozott este nyolckor az új kislány anyukája. Néhány hét elteltével – közösen az osztályfőnökkel – behívtuk a szülőt. A mama megint zokon vette a nevelési tanácsadóba irányítást, de

egybecsengő, tényszerű érveink hatására végül mégis belement a dologba.

A decemberi nyílt órákon tanúja lehetett, milyen szembeütnő a kislánya némasága még akkor is, amikor a többiek jókat főztek, felszabadultan dolgoztak az órán. Ezt látva az édesanya elismerte a kislánya nevelésével (különösen a korosztályához képest véve az önállóságra szoktatás területével) kapcsolatos hiányosságait, amit szintén tapasztalhatott az óra alatt. A további együttműködésben bízva váltunk el.

■ A FEJLŐDÉS ÜTEME

A féléves értesítőben matematikából, idegen nyelvekből és testnevelésből elégtelent kapott a kislány. Nagyon letört volt, félt anyja haragjától. Felajánlottam, hogy elkísérem a hazafelé úton egy darabig. Közben megint beszélgettünk. Igyekeztem erősíteni érvekkel, amit majd anyjának mondhat, amelyekért rendkívül hálásan pislogott rám a szemüvege alól. Megtudtam tőle is – amit már előtte a pszichológustól is –, hogy gyermekpszichiáterhez irányították, a zárkózottsága, magatartászavara, tanulási problémái miatt.

Valamelyik iskolai tanítási szünetben be kell feküdnie a kórházba ezzel a „divilvel”, amit az anyja szerint – nem meglepő – biztosan az apjától örökölt.

Mélyen átéreztem ennek a kis teremtésnek a helyzetét, vergődését, amint igyekezett átlépni a saját korlátain, megfelelni anyja elvárásainak. Elmondása szerint ebben az osztályban lelt élete első barátjára, folyamatosan tartják a kapcsolatot, tanítás után mobilon, mert anyja nem engedi napközibe járni, azonnal haza kell mennie.

A séta alatt azt is elpanaszolta, hogy hiányzik az apukája, aki még így is sokat segíti őt – egy fajta telefonos „távoktatással” – a matematikában. Régen látta az apai nagyszülőket, ők a Vajdaságban élnek, oda még költségesebb elutazni, csak titokban leveznek.

A félévi osztályozó értekezleten kisebb vita alakult ki a kollégák közt a kislány fejlődési ütemét összevetve az iskola kitűzött nevelési céljaival. Felvállalható-e a tantestület részéről – éppen korábbi pedagógiai tapasztalataink alapján – egy ilyen képességű és mentális állapotú gyermek fejlesztése ebben a hagyományos oktatási környezetben?

Március elején hivatalosan is megkapta az iskola a szakértői véleményt: a kislány enyhén autisztikus, tehát speciális bánásmódot igényel. Értékelésében a pszichiáter röviden összefoglalta azt, amit mi naponta tapasztalhattunk Andinál. Kiváló a képi-térbeli ábrázoló képessége, kiemelkedően jó a mechanikus memóriája, de a tanultakat verbálisan nehezen képes visszaadni, bizonyos gondolkodási funkciók akadályoztatása miatt. (Egészen eredetien rajzolt, sőt dolgozatait – ha a kolléga megengette neki – képregényszerűen írta meg.) Javasolta heti gyakorisággal a fejlesztő foglalkozáson való részvételt. Megfelelőnek találták számára a jelenlegi intézménybe járást, nem nyilvánították értelmi fogyatékosá.

Iskolánk akkori tantestülete számára elismeréssel ért fel a szakvélemény, akadtak azonban olyan kollégák, akik eltanácsolták volna a speciális fejlesztést igénylő tanulót.

A szülő számára lesújtó lehetett szembesülni azzal, amit sok-sok pedagógus körülírt korábban a gyermekéről, már óvodás kora óta. Néhány nappal később találkozót kért a szülő.

A mindig elegáns anyuka összetörtén, szinte éveket öregebben érkezett. Tragédiának élte meg az orvos véleményét, hiszen feketén-fehéren szembesült azzal a ténnyel, hogy eddig hiába okolt bennünket (pedagógusokat) minden hiányosságért, amiért a gyermeke nem rendelkezik olyan képességekkel, amivel a többiek igen.

Ő az, aki folyamatosan érdeklődik a gyerek dolgai iránt, és most ezt kapja! Más szülő be sem jár az iskolába, azt se tudja, mit tanul a gyereke, és az mégis jó osztályzatokat kap.

Az anyuka elolvasta, áttanulmányozta a „házi feladatot”, vagyis a jogszabályi és szakkönyvi ajánlásokat, amiket korábban tőlem kapott. Megértette a saját felelősségét, már négyszer voltak pszichiáternél, és most évekig járhatnak a fejlesztő foglalkozásokra. És ebben nincs más társ a segítségére, mert ők is egyszerűs család.

Valamennyi mentálhigiénével kapcsolatos tudásomat be kellett vetnem a megnyugtatójára, mert felmerült benne még az is, hogy ismét továbbviszi a kislányt, egy „könnyebb” iskolába.

Tudatosítottam benne, hogy az út, amin elindultak – együtt a kislányával –, jó irányba visz. Sok munka, sikerek és kudarcok állnak mögöttünk már e folyamatban, ne törje meg ezt, mert ezzel tenné a legrosszabbat a gyermekének. Értékelje ő is gyermeke különleges ábrázoló tehetségét, amit mi az iskolában a társai előtt nem győzünk hangsúlyozni, ezzel erősítve Andi önismertét, önbecsülését.

Kislányának nagyon nehéz feldolgozni önállóan mindazt, ami vele történik. Kikerült végre a peremhelyzetből, van barátja, befogadta az osztály, annak ellenére, hogy ritkán lehet vele szemkontaktust teremteni.

Gyerek és gyerek között óriási különbségek lehetnek, szociálisan, mentálisan, fizikálisan. Ezt el kell fogadni. Akkor tudunk együtt eredményt elérni, ha ezeket az eltéréseket elfogadjuk és kizárólag a gyermek adottságaiból indulunk ki a fejlesztés és fejlődés érdekében.

Andi esetében is az anyukának – mindehhez az együttes munkához – hosszú időre, kitarásra lesz szüksége, kapkodásával, meggondolatlan lépéseivel eddig is sokat rontott a gyermeke helyzetén, például akkor, amikor esélyt sem adott az óvodának a korai képességfejlesztésre, a koordinációs zavarok kiegyenlítésére, a korosztályi felzárkóztatásra.

(Megemlíttem a közeli családsegítőben kérhető családterápiás segítséget is, mert a kislánya instabilnak éli meg jelen helyzetüket az új udvarló megjelenése miatt.)

A helyzetelemzés alapossága meggyőzte az anyát, hogy célszerű a kislányt rendszeresen fejlesztő foglalkozásra járatni.

A kislány lassan ugyan, de fejlődött. Játékokat kezdeményezni, önálló feladatmegoldásnak nekifogni sohase próbált, örültünk a kollégákkal hogy elfogadható szinten és folyamatosan mindenkiel kommunikál. Néhány felnőttöz kötődött (az osztályfőnök, a gyermekvédelmi felelős, a rajztanár, a portás bácsi, a fej-

lesztő pedagógus, a barátnő és annak anyukája), hozzájuk bizalommal fordult.

Az ötödik év végi osztályozó konferencián – Andi esetéhez érve – összecsaptak a pedagógiai érvek és a sokszor jogos indulatok. Én sem számítottam ekkora felháborodásra.

Kollégáim reménytelennek látták a kislány további fejlődését az elvárt ütemben, elsősorban az anya szélsőséges hozzáállása miatt. Kiderült, hogy folyamatosan hívogatott egyes kollégákat, számon kérve rajtuk bizonyos tananyagok megtanítását, amit a tankönyvben talált. Előfordult, hogy bekérekedett egy-egy órára, majd a gyerekek füle-hallatára kioktatta a tanárt. Mindezekről én nem tudtam, a kollégák – talán kényelemből – hallgattak a történekről. Számomra mégis háritásnak tűnt részükről az értekezleten tanúsított reakciójuk.

Nekünk a gyermek személyének fejlesztése az elsődleges célunk és feladatunk. A szülőre leggyakrabban közvetetten lehet eredményesen hatni a nevelési folyamatban, megkísérelve alakítani a nevelési kultúráját.

Az egyre terebélyesedő pedagógiai vitában végül is azt tudtam elérni, hogy a kislány csak két tantárgyból bukott meg, augusztusra halasztva a javítás lehetőségét. (A vita közben emlékeztetnem kellett a tanártársakat az 1993 évi LXXIX. törvény 19.§.(7) szakaszának d/ pontjára, amely a pedagógus alapvető feladatáról szól. Ritkán ugyan, de néha a jogosnak vélt indulatok miatt elfeledkeznek arról egyes kollégák, hogy a gyermekvédelem nemcsak a gyermekvédelmi felelős ügye, együtt jár a napi, iskolai pedagógiai munkával.)

Andi egész nyáron készült a vizsgáira. Egyszer összefutottunk az utcán, akkor is tankönyvet cipelt a hóna alatt. Magántanárhoz sietett. Biztattam, bátorítottam, és ő megígérte beszámol majd a javítóvizsgáról. Végül mindkettőből átment.

■ FELSŐBB OSZTÁLYBA LÉPHET

Hatodik osztályban aztán megisméltődött minden, ami korábban problémát jelentett. A kislány küzdött, fejlődött, de sajnos lassabban, ezért a lemaradása tovább halmozódott a társaihoz képest. Szomorú, de néhány kollégám feladta vele a küzdelmet, mindent ráhagytak a fejlesztő pedagógusra.

(Közben a mama barátja hozzájuk költözött és megjegyzéseivel sajnos nem erősítette a kamaszodó leány önbizalmát.)

Újabb személyes találkozások a szülővel, újabb ajánlások következtek a tantestület részéről az édesanyának. Nem tudom, eredménynek könyvelhető-e el az édesanya viselkedésében bekövetkezett változás, az osztályzatok „lazább” kezelése. Kevesebb direkt letolást kapott Andi, mint korábban. Megszűnt a kollégák zaklatása az anyuka részéről.

A kislány – a korábbiakhoz képest – természetesebben kezelte a nehézségeket. Az igazán elhivatott kollégáktól következetesen kapta a differenciált feladatokat, a megérdemelt és megfelelő elismeréseket. Ráébredt egyéni képességeire, tudott már önmagáról pozitívan nyilatkozni, ami olyan nagy szó volt számomra. Ő, aki egy évvel korábban még szemkontaktusra sem volt képes senkivel, most a terveiről mesél.

Év vége felé megkaptam az újabb szakértői vizsgálatok értékelését: Andi gondolkodási-tanulási, valamint figyelem-összpontosítási képességei fejlődtek, kisebb a hibaszázaléka, érzelmi élete kiegyensúlyozottabb, elégedettebb önmagával. További fejlesztést igényel. Legközelebb két év múlva jelentkezzen a képességet vizsgáló bizottságnál a pályaválasztás miatt. Az eredményt valamennyi kolléga tudtára adtam, kérve további támogatásukat.

Az osztályozó vizsgán megisméltődött az előző év végi konfliktusom egyes kollégákkal, de most is bukás lett a vége, ugyanazokból a tárgyakból. Nyári korrepetálások. Javítás augusztusban.

Aztán beállítottak – anya és lánya – egy hatalmas virágcsokorral. A fejlesztő pedagógus kolléga ajánlására egy alapítványi iskolába vették át a kislányt, ahol – akár egy későbbi szakma eredményében – sok kézműves-foglalkozást lehet majd választani. Andi örömmel mesélt az új tantárgyakról, a műhelyekről. Velük tudtam örülni, különösen a kislány lelkesedését látva.

■ ANDIK

A 90-es évek közepén még csak néhány intézmény vállalta fel az ilyen – fejleszhető határesetnek számító –, ma már sajátos nevelési igényűnek nevezett gyerekek nevelését. Az 1993. évi közoktatásról szóló törvényt 2003-ban módosították az integrált, vagyis együttes nevelés kiterjesztésével. Éppen az Andik érdekében volt fontos a rendelkezés, mert az ilyen határesetek normál közösségben sokkal jobban fejleszthetők, mint gyógypedagógiai környezetben.

Ehhez az integrációhoz mindenkinek fel kell nőnie egy kicsit, akár saját képzés, akár szervezett képzés útján. Lehet azt állítani, hogy „gyengébb a gyerekanyag”, de ma ez a társadalmi realitás, ezzel kell együtt élni-dolgozni a közoktatásban.

Andi életét csak két évig követhettem, segíthettem, de úgy érzem, hogy a legfogékonyabb időszakában tudtam kiállni az érdekeiért, leküzdvé az édesanya ellenállását és ráirányítva az intézményi kollégák figyelmét.

Barátnőjétől tudom, Andi több lépcsőben, de végül le tudott érettségizni 2006-ra, egyes tárgyakból könnyítéssel. Ma animációs technikát tanul egy felsőfokú intézményben.

Markovits Judit